

Balık (2014)

Derviş Zaim (1964-)

GENEL BAKIŞ

Yönetmen Derviş Zaim, Türk sinemasında özgün bir yönetmen olarak önemli bir yere sahiptir. Özellikle geleneksel ile modernitenin etik tartışmalarına ve toplum-birey ilişkilerine filmlerinde sıklıkla yer vermesi özgün sinema dili oluşturmasını sağlamıştır. Yönetmen özellikle kültürel kodlar ile evrensel temaları bir araya getirerek bu sinema dilini oluşturmuştur. Tabutta Rövaşata filminden Cenneti Beklerken filmine, Çamur filminden Devir filmine dek pek çok filminde bu temalar üzerinden anlatımını sağlamıştır. Özellikle son dönemlerde insanın doğa ile olan ilişkisine değinen yönetmen, bu konuyu merkeze alan filmler yapmıştır. Balık filmi de yönetmenin 2014 yılında bu bağlamı ele aldığı bir film olmuştur. Doğa ile kurulan ilişkinin ahlaki boyutuna değinmesi konusunda büyük bir özveri sergileyen Zaim, bu durumun hikayelerinde yer alan karakterlerin bireysel tercihlerinden öte, çevresel ve sosyo-ekonomik durumlar, kültürel yaşam içindeki sıkışmışlıklar ile gerçekleştiğini ifade eder. Bu filminde insan bedeni, doğa, su, balıklar gibi pek çok metaforik bağlarla örtülü bir anlatım sunar.

Film Küçük bir kıyı kasabasında yaşayan bir balıkçı ailenin konuşamayan kızlarını iyileştirmek için verdikleri çaba üzerine kuruludur. Film süresince bu çaba giderek doğaya müdahale, ahlaki bakımdan ihlaller ve de trajik durumlar içinde bir anlatı dili kurar. Baba karakterinin bu bağlamda aile sorumluluğu ve maddi dengenin korunması adına doğanın dengesini bozacak seviyedeki başvurduğu yöntemler, geri dönüşü olmayan trajik facialar ve bu bozulan denge sonrası karakterin tüm hayatının her noktasında yaşanan yıkıcı sonuçlar ele alınır. Film görünürde bir aile dramını ele alırken derinlerde insanın varoluşsal manada yaşadığı krizleri, doğaya olan saygısının bitişini ve modern yaşam içinde doğanın kişilerin dünyasında sadece araçsallaştırılması ön plana çıkmaktadır.

Arka Plan Film insanın doğayla kurduğu ilişki biçiminin nasıl bir sömürüye dayandığını, yoksulluğunda bir bakıma yokluğun da kişileri nasıl bir ahlaki sınırlar eşiğine getirdiğini ve sonrasında bu sınırın aşılması üzerine de yıkıcı büyük bir güce evrilebileceğini göstermektedir. Film balık ve su sembolleri üzerinden yaşamı ve yaşam içindeki felaketi de bir arada temsil eden bir yapı inşa etmiştir.

Sinemasal Anlatım Doğa merkezli bir anlatım dili oluşturan yönetmen, sembolik anlatım ile de bu yapıyı kurar. Sessizlik, doğal ışık seçimleri, diyalogların sınırlı kullanımı karakterlerin her birini farklı bir şekilde betimlerken doğayı da kendi ritminde ve kendi ritmine müdahale edildiğinde insan için yıkıcı keskin bir anlatımda gösterir. Filmde klasik bir anlatı dilinden ziyade olabildiğinde izleyiciyi düşünmeye ve eleştirmeye zorlayan bir zemin hazırlar. Filmde büyük bir oranda yer alan göl ve çevresi de balık ve içinde bulundukları fanuslar da derin bir nesneler anlatının simgelerini oluştururlar.

Sinemasal Bağlamda, yönetmenin balık filmi doğa-insan ilişkisindeki doğayı yalnızca estetik bir unsur olarak değil üzerine düşünülmesi gereken etik bir özne olarak da konumlandırmaktadır. Ekolojik bir kriz olayını trajik bir hikâyeye dönüştüren Balık filmi bu bakımdan anlatımında doğaya müdahale eden insanın kendi yaşam döngüsüne keskin bir darbeyi de filmdeki aile üzerinden irdeleyebilmektedir.

Film, Derviş Zaim sinemasında en yoğun şekilde doğa ve ahlak üzerindeki anlatım biçimini oluşturmaktadır. Film sade anlatımına rağmen yoğun sembolik anlatımlar ve katmanlar oluşturmuştur. İnsanın doğaya müdahalesi neticesinde kendisi üzerindeki etkisinin güçlü yıkıcılığını deneyimlemiştir. Derviş Zaim'in her filminde olduğu gibi Balık filminde de izleyici her daim gösterilen imgelerin arasında bir anlam kurması gerekmektedir.

KARAKTERLER

Kaya: Evin babasıdır. Balıkçılık yapmaktadır.

Filiz: Evin annesidir. Saf, sakın ve yumuşak yüzlüdür. Kaya'dan daha çok doğaya yakındır ve sezgisel manada rüyaları üzerinden geleneksel bilgeliği ve doğaya karşı uyumu temsil eder.

Deniz: Evin tek kızıdır. Konuşamamaktadır. Sessiz ve sakın bir yapıdadır.

Teyze: Geleneksel anlamda kasabalının geleneksel yaşamının izlerini taşıyan bir kasaba kadını temsilidir.

ÖYKÜ

Film, kıyı kasabasında göle yakın bir evde yaşayan bir balıkçı ailesinin yaşamını merkeze alır. Ailenin babası Kaya geçimini balıkçılık yaparak sağlamaktadır. Filiz ise kızı Deniz'in konuşabilmesi için bildiği tüm yöntemleri denemeye çalışan özellikle "doğa ananın" şefkatli öğretilerine sığındığı süreçte ölen dedesinin ona aktardığı hikayeler doğrultusunda kızına farklı balıklar yedirerek ve dualar okuyarak iyileştirmeye çalışır. Çiftin en büyük derdi de bu sebeple kızları Deniz'in konuşamamasıdır. Kaya bunu tıp bilimi ile çözmeye çalışırken Filiz ise eski bir inanca dayalı olarak şifalı balık ile çözmek için uğraşır. Filiz ile Kaya bu bakımdan birbirine zıt karakterlerdir.

Filiz doğa ile uyumlu ve ona saygı duyan bir karakter iken Kaya kendi çıkarları doğrultusunda doğayı araçsallaştırıp kendisine yarar sağlayacak bir hale çevirerek ciddi zararlar vermiştir. Hem doğaya hem de insanlara karşı yıkıcı felaketleri beraberinde getirmiştir. Kaya'nın gölü çok daha fazla balık elde etmek için kimyasallarla kirletmesi sonucunda pek çok insan zehirlenmiş hatta ölmüştür. Bunlardan biri de Filiz olmuştur ve hayatını kaybetmiştir.

Kaya hapisteyken aldığı yarım günlük bayram izni sonrası kasabaya kızını görmeye gider. Bu şekilde filmde iki ayrı sürecin ve zamanın hikayesi oluşur. Birincisi hapisteyken aldığı izinle o gün yaşadıkları üzerine, bir diğeri hapse girmesine neden olan hikâyenin başlangıcından teslim olmasına dek geçen süreyi içerir.

Filmin sonunda artık Kaya başlangıçtaki kişi değildir. Çok değişmiştir ve karakteristik olarak bir dönüşüm geçirmiştir. Doğayı bir araç olarak görüp ona hükmetmeye çalışan bir insan olmaktan çıkıp doğayla yeniden bağ kurmaya çalışan onu korumaya çalışan bir karaktere evrilir. Son sahnede buz tutmuş gölün etrafına koruma amaçlı direkler yerleştirir ve doğaya olan borcunu ödemeye çalışır.

SAHNELER

Kaya'nın Cezaevinden Çıkışı Cezaevi giriş kapısı ile görüntü açılır. Metris T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü önüdür. Kaya hapishaneden dışarı çıkar. Kasabaya giderken kızı için önce top alır sonra pasta alarak kasabaya doğru yola koyulur. Kasaba çarşısında dükkanların önünden geçerken orada yaşayan kasabalı Kaya'ya tepkilidir. Hiçbiri konuşmaz ve Kaya'yı görenler kapılarını kapatırlar. Evine varır. Pencereden kızı Deniz Kaya'ya bakar ve Kaya evin kapısındadır. Filmin adı ekrana gelir. Ekranı filmin adı yazar: "Balık". Filmin adı görünürken arkadan Filiz'in sesi duyulur. "Dede bize yardım et iki bacaklı birine yardım edeceğim. Dede kızıma yardım et, bir ses gönder."

Filiz'in Rüyası Sahne geçmiş bir günden başlar. Evin bahçesinde Deniz teyzesiyle oyun oynarken annesi ona yemesi için balık getirir. Kaya da o sırada sandalla tuttuğu balıkları getirir. Karısı yanına gelir ve birkaç tane balığı köşeye koyar. Bu ayrılan balıklar kızları Deniz içindir. Kaya Filiz'e neden bu koca karı ilaçlarına inandığını sorar ve Filiz sonrasında gördüğü rüyayı anlatır. Rüyada Filiz dedesini görmüştür. Göl hayrına bir şeyler yapması gerektiğini söyleyen dedesini dinlemiştir. Göl için bir şeyler yaparsa Deniz'in iyileşeceğini söyleyen dedesinin Filiz'e bir yer tarif ettiğini Kaya'ya anlatır o sırada rüyasında göle doğru giderken Filiz'i görürüz. Kaya rüyasını anlatan Filiz'e doktorlara götürdüklerini doktorların çaresini bulacağını söyleyerek böyle şeylere inanmamasını söyler.

Balık Hali Kaya ile Filiz balıklarını satmak için hale gelir. Burası açık arttırma ile balıkların satıldığı bir yerdir. Kaya da balıklarını satar. Sattığı para ile bakkalın borcunu ödemeye gider. Eşi o sırada onu halde bekler. Filiz'in bir iç sıkıntısı vardır. Göle fitre verilmesi gerektiğini diğer insanlara söyler. Avlanmamak gerektiğini belirtir. Ahali bu konuyla ilgilenmez.

Kaya'nın Borcu Evin sahibi icra memuruyla kapısına gelmek istemediğini söyleyerek Kaya'ya borcunu ödemesi gerektiğini söyler. Akşam olunca Deniz, annesi ve teyzesi televizyonun karşısında otururlar. Deniz o sırada konuşmadan elinde bir fanus ve balıkla onlara bir şey anlatır. Babası dışında diğerleri eğlenerek izlerler. Kaya dışarı çıkar.

Hastane Yolculuğu Sabah olunca hastane için Kaya, Deniz ile birlikte şehre doğru yola çıkar. Deniz ile Kaya hastaneye girerler. Doktor için sıra beklerler. Kulak, Burun ve Boğaz doktoru Deniz'i görür ve testler yapılması gerektiğini söyler. Onlar da testleri yaptırarak kasabaya dönerler. Kasaba yolunda Kaya ile deniz bir yerde durur. Göle yakından bakılan bir yerdir. Kaya, Deniz ile arabadadır. Bir iş yerinin kapısına gider. Orada iş yeri sahibi ile görüşür. Ondan kimyasallar ister. Adam da hazırlar Kaya parasını verir ve Deniz ile beraber tekrar yola koyulurlar. Yolda bir yerde dururlar. Kaya kimyasalları bir kazana koyar. Yolun kenarında tüpün üstünde onları kaynatır. Deniz de tek başına köşede oynar.

Kimyasallarla Balık Avı Kaya ile Deniz eve gelirler. Karısı Filiz'e seslenir. Kaya ilaçları Deniz'e vererek eve gitmesini söyler. Kaya arabanın arkasında kaydattığı kimyasalları koyduğu iki bidonu sandalına taşır. Kaya sandalıyla belli bir uzaklığa gittikten sonra kimyasalları gölün ortasına dökmeye başlar. O sırada kuş sesleri duyulur. Kimyasallar sonrası balıklar telef olur ve o balıkları tek tek sandalına almaya başlar. Kasalar dolusu balıkla eve döner. Kaya sandaldan iner. Baldızı onu karşılar bu ne bolluk böyle diyerek Kaya'yı karşılar. Kaya da şans diyerek geçiştirir.

Balık Halinde Balıkların Satışı Kaya balıklarını ortaya koyar. Açık arttırma ile satılır. İyi satış yapar. Parasını alır. Kaya bu balıkların nereye gittiğini halin sahibi de olan Veli'ye sorar. Veli de buranın dışındaki şehirlere gittiğini bulundukları Bursa dışında pek çok şehre gittiğini söyler.

Dumrul Amca ile Karşılaşma Kaya bakkaldan Deniz için top alır. Yaşlı bir adam olan Dumrul Amca ile karşılaşır. Onunla sohbet etmeye başlar. Adam Kaya'dan turna ister. Rahmetli ağabeyinin hayrına dağıtmak için turna istediğini söyler. Kaya ile Dumrul amca sohbete devam ederler. Rahmetli ağabeyinin yaşıyor olsaydı Deniz'i iyileştirebileceğinden bahseder.

Dedenin Anlattığı Şifalı Balık Deniz köşede annesinin yaptığı balığı yer. Kaya, Filiz'in yanına oturur. Kaya, Deniz'in yediği balığı merak eder. Çünkü kendi yaşadıkları yere ait olmayan bir türdür. Filiz bu balığın öteki gölden olduğunu söyler. Rahmetli dedesinin tarif ettiği yerden gidip balık aldığını anlatır. Filiz küçükken konuşamadığını söyler. Bu kız bu balıktan yemeli diyen dedesini dinlediğini söyler. Dedesinin günlerce bu balıktan yedirdiğini sonra bir gün son balığı vererek büyütmesini istediğini anlatır. Kaya, Filiz'e böyle şeylere inanmaması gerektiğini söyler. Filiz de sinirlenerek evden çıkıp kardeşiyle kasaba meydanına gider. Filiz ile kardeşi yürürken bir kuş elektrik direğine çarparak ölür. Filiz ile kardeşi bu görüntüyü izleyip yollarına devam ederler. Bu sırada Kaya evde balık pişirir. Kızı Deniz ile yerler. O sırada evin bahçesinde bir kalabalık görünür. Fakülteden gelen hocalardır. Kaya ölen balığı göstermek ister hocalara. Bunun Kızıl Kanat olmadığını söyler hocalar bu balığın (dedenin şifalı dediği balığın) bu yörenin balığı olmadığını ifade ederler. Hocalar bunları incelemek ister ama Kaya eşinin bunlara baktığını bir ara kendilerine getireceğini söyleyerek balıkları vermez.

Öteki Göle Yolculuk Kaya, Filiz'in yanına gider. Kaya, Filiz'den onu öteki göle götürmesini ister. Kaya para kazanmak istediği için o balık türünü tutmak istediğini ve bir restoran açarak orada kazanç sağlamak istediğini söyler. Filiz'i ikna eder. Arabadan inerler. Filiz, Kaya'ya yerini gösterir. O balıklardan bulamazlar. Filiz o balıktan bulamayacaklarını söyler. Filiz göle saygıyı göstermek için balık kooperatifiyle görüşeceğini ifade eder. Kaya gölü koruyacağına dair Filiz'e söz verir. Eve geldiklerinde kapıdaki demirleri Filiz'e gösterir. Onları göle atacağını ve kimsenin avlanamayacağını dile getirir.

Hocalar bunları

İkinci Kez Kimyasalın Alınışı Gündüz vakti Deniz ile Kaya arabaya biner şehre giderler. Filiz ve kardeşi onları uğurlar. Doktor Deniz'in tetkiklerini yapar. Oradan çıktıktan sonra Kaya ile Deniz tekrardan kimyasalları aldığı iş yerine giderler. Deniz bir kenarda beklerken Kaya tekrar kimyasal alır. İş sahibi kimyasalların sorun olabileceğini söyler.

Balık Üzerine Araştırma Sonrasında Filiz'den gizli bir şekilde fakülteye götürdüğü iki balık için Kaya Filiz'e balıkların ikisi öldü der. Kaya arabadan elinde o balıklarla iner ve balıkları göstermek için hocaların yanına gider. Fakültede bulunan asistanlar balıkları inceler. Bu balıkların ne balığı olduğu, nasıl çoğaldığı hakkında Kaya soru sorar. Arkadaşı Rıza Kaya'ya bir sonraki gelişinde "kıytırık" bir bilgisayar alıp ardından hediye etmesini söyler. Filiz evin kapısında oturur Kaya ve Deniz de yanına gelir. Filiz balıkların yanında ağlar. Deniz ile Kaya yanına gelir. Filiz, Deniz'e "bak sana ne hediye edeceğim" ve "bak bu balığı besleyip büyüteceksin" der akvaryuma koyar. Sonra filmin açılışında arkada duyduğumuz cümleler burada da tekrar edilir. Filiz'in sesiyle "Dede bize yardım et iki ayaklı birine yardım edeceğim. Dede kızıma yardım et bir ses gönder. Bu balık kızımı iyileştirecek" der. Balığı Deniz'e bakması için verir.

Kaya'nın Eve Dönüşü Hikâyenin şimdiki zamanına dönülür ve Deniz evin penceresinden dışarı Kaya'ya bakar. Deniz ile konuşmak istediğini söyleyen Kaya'yı görürüz. Kızıyla görüşmek istediğini kapıda baldızına dile getirir. Baldızı Kaya'ya sadece buradan gitmesini söyler.

Zehirli Balık ve Dumrul Amca Sahne tekrar kaldığı yerden geçmiş bir zamandan devam eder. Kaya suya yine kimyasalları döker ve balıkların yüzeye çıkmasını bekler. Telef olan balıkları sandalına alır. O sırada Dumrul amca Filiz'i ziyaret etmeye gelmiştir. Mutfakta otururlar. Kaya'dan turna sipariş ettiğini söyler. Filiz ise gölde turna kaldıysa kendisine de muhakkak getireceğini ifade eder. Sonrasında da Dumrul amca balık haline gider. Elinde balıklarla Kaya da halin içine girer. Kaya'nın elindeki turnaları bu esnada Dumrul amca görür ve almak ister ama Kaya vermek istemez. Bunların kendisine yaramayacağını hem de parayla almamasını söyler, kendisinin ona turna bulacağını söyleyerek oradan uzaklaşır. Kaya balıkları haldeki adama satar. Sonra gider. Dumrul amca zeytinler ve dualar karşılığında turnaları halin sahibinden ister. Dumrul amca Kaya'nın getirdiği turnaları halin sahibinden Kaya gittikten sonra satın alır. Ardından kasaba meydanında Dumrul Amca ahaliye abisinin hayrına Kaya'nın getirdiği balıkları dağıtmaya başlar. Filiz de yanına gelir Dumrul amca bir tane de Filiz'e verir.

Filiz'in Ölümü Filiz balıkla birlikte eve gelir. Balığı hazırlamaya başlar. Mutfakta aldığı balığı soyar. Masayı hazırlar. Filiz tek başına balığı yemektedir. Kaya arabayla gelir ve sonra hemen masaya oturur. Turnayı tam yiyecekken bir adam gelir hastasının olduğunu söyler ve yardım etmesini ister turnayı yiyemeden Kaya hemen masadan kalkıp adamla birlikte gider. Filiz yemeğe devam eder. Hasta adamı Kaya'nın arabasına taşırlar. Ne olduğunu sorduğunda yediği bir şeylerin dokunduğunu söylerler. Araba yoldan geçerken Filiz'in turnayı yediğini görürüz. Aynı zamanda hasta olan adamı hastaneye taşırlar. Kaya da yardımcı olur. Doktor nesi var diye sorduğunda balık yediğini ve zehirlendiğini söylerler. Kaya durumdan şüphelenir. Onları bırakır ve hastaneden ayrılır. Kaya hızlı bir şekilde eve döner. Filiz balığı yemeğe devam eder. Ve bir anda balığı ağzından çıkarır.

Fenalaşır. Ayağının altında oynadığı top da suya düşer. Filiz de fenalaşıp yere düşer ve kıvrınmaya başlar. Eş zamanlı suyun içindeki balığı da görürüz. Filiz artık hareketsiz bir şekilde kapının önünde yatar. Deniz ile teyzesi merdivenlerden çıkarken Filiz'i görürler. Teyze Deniz'i yollar ve kimi görürse getirmesini söyler. O sırada karakolda polis "buyurun" dediğinde Kaya görünür. Kaya oturur ve tüm yaptıklarını anlatır. İtrafta bulunur. Kasaba meydanından sela sesleri duyulur. Filiz'in cenazesi görünür. Deniz ağlamaktadır. İmam, Filiz Osmanoğlu'nun vefat ettiğini söyler. Deniz ağlamaya devam eder. Tabutu kaldırıp götürürler.

Cezaevi Çıkışı Sahne günümüzden devam eder. Bayramın ikinci günü bir günlük izni olan Kaya köye gidip tekrar dönmek istediğini belirtir. Cezaevi müdürü Kaya'ya oradaki kasabalıların kendisine iyi davranmayacağını söyler ancak Kaya sadece kızını görmek istediğini ifade eder. Tekrar cezaevi çıkışını, sokakları ve minibüs görüntülerini görürüz. Kış vaktidir ve Kaya evine, kızını ziyarete gelmiştir.

Ziyaret Kaya kapıdadır Deniz'e seslenir. Kapıyı baldızı açar. Deniz'in olmadığını söyler. Kızı ile konuşup gideceğini ifade etse de baldızı onun gitmesi için ısrarcı olur. Ardından Kaya, Filiz'in mezarını ziyarete gider. Kaya eğilir ve Filiz'in yanında durur. Uzaktan Deniz'i görürüz. Elinde akvaryumuyla babasının yanına gelir. Deniz bir anda konuşmaya başlar. Balığı büyüttüğünü ve annesine yaşatacağına dair söz verdiğini söyler. Babasına onu beklediğini de ifade eder. Kızından af dileyen Kaya, Deniz'e sarılır ve Deniz, babasının onu bırakmamasını ister. Babası da söz verir. Ardından Kaya Deniz'i eve bırakır. Deniz babasına balığı mezarlıkta unuttuklarını hatırlatır. Kaya onu alıp geleceğini söyler. Kaya mezarlığa gittiğinde balığı ölü olarak bulur. Balığı alır yola koyulur. Balıkla yolda yürür ama kimse Kaya'yı arabasına almaz o da boşta bir araba bulur ve ona izinsiz binip yola düşer.

Balık Arayışı Kaya elindeki ölü balığı alarak halin içine girer. Herkes balıklarını satmaktadır. O da o balığa benzer bir balık arar. Bu balıktan burada olmadığını söylerler. Balık Dükkânına girer ve balığı sorar balıkçı da bu balığı ilk kez gördüğünü söyler. Balıkçıda da bulamaz. Fakülteye gider ve Kaya zamanında onlara verdiği balıkları hatırladığı için fakülteye gelir. Elinde ölü balıkla içeri girer. Arkadaşı Rıza'yı görür ve zamanında getirdiği balıkları ister. Sonra gittiğinde fark eder ki balıklar çok fazla üremişlerdir. Kaya bunu gördükten sonra sinirlenip bir tane balık ister balığı onlar vermeyince de bir tane balığı zorla alır ve dışarı çıkar.

Veda Kaya arabayı gizlice bırakır bir köşeye ve evin yolunu tutar. Kaya Deniz'e seslenir ve balığı teslim eder. Deniz'i öper ve yakında gelip kendisini alacağını söyler. Bahçede gözüne direkler ilişir ve zamanında Filiz'e verdiği sözü anımsar. Direkleri donmuş gölün üstüne koymaya başlar.

KARAKTER ÇÖZÜMLEMESİ

Kaya

Orta yaşlarında kıyı kasabasında balıkçılık yapan bir adamdır. Genellikle suskun bir karakterdir. Paraya ihtiyacı olan ve bunun için suçlar işlemiş bir karakterdir. Ekonomik baskı içinde giderek etik sınırları da zorlayan bir figür olmuştur.

Çaresiz. Kaya çaresiz bir yapı çizer. Parasızlık ve ekonomik sıkışmışlık onu baskı altında tutar ve bundan kurtulabilmek adına da ahlaki bakımdan geri dönüşü olmayan yollara sürüklenir. Vicdan ile zorunluluk arasında gidip gelen bir karakterdir.

Suçlu. Kaya insanın ahlak sınırlarını zorlayarak doğaya yönelik büyük bir suç işler. Bu suç doğrultusunda bir tek doğaya değil insanlara hatta en yakınında yer alan eşine zarar vermiş olur. Birçok canın ölmesine neden olan Kaya sonunu bu şekilde düşünmediği bir hal içinde büyük bir suçluya dönüşür.

Çıkarıcı. Kaya için doğa tamamen insanın çıkarları doğrultusunda rahatlıkla kullanabileceği, zarar vereceği bir yapıdır. Bu bakımdan rahat bir şekilde gölü zehirleyebilmekte ve sonrasında doğaya ve canlılara zarar verdiği düşüncesini hiçbir zaman duygusal manada içselleştirmemektedir. Ta ki bu zarar en yakının ölümüne neden olana dek sürmüştür. Etik bir zeminden kopup doğayı araçsallaştırdığı bu olguda akıl düzleminden yalnızca ticari ve ekonomik faydasına odaklanmış ve kazandığı parayı da rahatlıkla harcamıştır. Doğanın bu metalaştırılmış hali içinde yaşayan karakter yaşadığı bu büyük kayıp ve yıkım sonrasında tekrardan etik değerlere tutunarak hareket etmek için çabalamaya başlamıştır.

Pişman. Kişilere ve doğaya yaşattığı kayıplar sonrasında derin bir karakter değişimi yaşayan Kaya suç, utanç, arınma ve affedilme arayışı içinde kendini dönüştürme arzusu içine girmiştir. Yaptıklarından dolayı derin bir üzüntü yaşaması ve bu duyguyu bir nebze olsun hafifletebilmek adına da suçunu gidip kendisinin itiraf etmesi pişmanlığını gösteren önemli detaylardır. Son sahnelerde tam manasıyla bir günah çıkarma haline bürünerek bir nebze da olsa yaptıklarını düzeltme çabasına girer. Öncelikle kızıyla sonra da doğayla arasını düzeltir.

Filiz

Orta yaşlarında tek bir kız evlada sahip manevi duygularıyla ön planda olan bir karakterdir. Zamanında dedesinin kendisine öğrettiği öğretileri sonrasında kendi kızına öğretmeye çalışır. Doğayı dinlemeyi ve saygı duymayı fazlasıyla önemseyen bir karakteridir.

Gelenekçi. Filiz karakteri film boyunca en geleneksel yapı içinde kendini gösteren karakter olmuştur. Geçmiş öğretilere ve manevi durumlara olabildiğince hassas davranan karakter tüm yaşantısını da bu bakımdan bilimsel düzlemde değil kendi ruhsal değerlerine bağlı olarak sağlamaktadır. Kızına şifalı balık yedirme isteği de yine bu yönüyle alakalıdır. Bu balık üzerinden kızının konuşacağına inanmaktadır.

Tabiat sever. Filiz doğaya her daim çok hassas ve saygı duyan bir karakter olmuştur. Eşi Kaya'nın tam zıttı olarak doğanın korunmasına çok önem vermiş hatta balık halinde ahalinin en azından belli bir dönem için bile olsa balıkları avlamamasını biraz onlara saygı duyulması gerektiğini ve doğaya teşekkürlerini göstermek gerektiğini dile getirmiştir. Doğayla uyumludur ve ona göre şekillenmeyi çok sever. Kaybolan etik dengenin de bu bakımdan bir temsilcisi niteliğindedir.

Umutlu. Filiz umutlu bir karakter oluşuyla da dikkat çeker. Kızının bir gün konuşacağına her daim inanmaktadır. Dedesinin ona öğrettikleri doğrultusunda bu kanıya çoktan inanmıştır. Doğanın her zaman kendilerine yardımcı olacağını sıklıkla dile getirmiştir. Psikolojik bağlamda da iyileşme umudunu her daim sürdürmüştür. Sembolik bağlamda da anne figürüyle doğanın kendisini de temsil eden bir karakterdir. Filiz'in çaresizliği ve sonrasındaki ölümü de doğanın kendisini yani onun insan hakimiyetindeki durumunu sembolize etmektedir.

Deniz

Ailenin tek çocuğudur. Konuşamayan bir çocuktur. Deniz'in fiziksel anlamdaki sessizliği onun dış dünya ile de kurduğu iletişimin daha çok hareketler üzerinden kurmasını gerektirmiştir. Karakter hem çocuk hem konuşamayan bir çocuk yapısıyla masumiyeti, saflığı ve daha yönlendirilmemiş ve bunlarla beraber doğayla da en temiz bağı kuran karakter şekillenmesi sağlanmıştır.

Umut ışığı. Deniz film boyunca bir konuşacağı üzerine inançtan kaynaklı her daim bir umut ışığı sembolizmi içindedir. Filmin bu bakımdan en sembolik karakteri olmuştur. Deniz'in filmin sonlarında konuşmaya başlaması ise bu umut ışığının boş yere olmadığını ve sessizliğini bozarak sesini duyurmaya başladığını göstermektedir.

Sessiz. Deniz'in sesinin kesilmesi aslında doğanın sesinin kesilmesinin de temsildir. Deniz filmin bu bakımdan duygusal ve de ekolojik merkezini resmeden bir karakterdir. Modern dünyanın doğayla kurduğu iletişimsizliğin de bir tanımıdır. Annesinin ona verdiği son balığı büyütüp beslemesi ise onun doğayla kurduğu ilişki biçimindeki sadakati ve sürekliliği temsil etmektedir. Pişmanlıklar içinde gelen Kaya'nın bu duygu durumu sonrası Deniz'in konuşuyor olması ise bir umut kırıntısının geleceğe dair var olduğu üzerinedir. İnsanın doğayla yeniden bağ kurma ihtimalinin güzel bir temsili olmuştur.

Teyze

Geleneksel yapıda yaşayan bir kasaba kadınıdır. Karakter olarak pasif ve ablasının yanında ona destek olan bir karakter çizer. Toplumsal kitle içindeki kişilerden herhangi biridir.

Pasif. karakterin hikâye sürecinde hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Yalnızca ablasına ve yeğenine yardımcı olan ve onlarla birlikte yaşadığını bildiğimiz bir karakterdir. Karakterin derinlemesine bir hikayesi bulunmamaktadır. Son sahnede ablası ölüp, eniştesi de hapse girince yapabildiği tek şey balık hali sahibi olan adamla birlikte yaşamak olmuştur.

TEMLAR

TOPLUM

Toplumsal Çözümle

Film içinde kuşaklar arası, nesilden nesile aktarılan doğaya saygı ilkesi çöker ve yerine ekonomik durumlar, çıkar çatışmaları ve doğanın sadece insan için bir meta haline büründüğü bir yapı ortaya çıkar. Kısa vadeli kazançlar uğruna tahrip edilen göl, kolektif olarak devam eden avcılık ve doğaya karşı etik ihlal net bir biçimde açığa çıkarılır. Toplum ekolojik bir ahlaki çöküş yaşamaktadır. Bu ahlaki çöküş farklı karakterlerin çatışmasına da neden olur. Bu ahlaki çöküş ölümlere sebep olur ve toplum dersini alır. En çarpıcı nokta filmin sonunda doğaya karşı "doğru" olan etik tavır benimsenir ve film özellikle Kaya karakteri üzerinden önemli bir ders verir.

Açıklayıcı Anlar: Filmde balık halinde bir sürü balığın sürekli balıkçılık yapılarak satıldığını görürüz. Filiz oradaki kişilere ne kadar belli bir süre beklemleri gerektiğini ve bu anlamda doğaya karşı bir saygı duyulması gerektiğini ifade etse de ahalinin tek yaptığı doğruyu söyleyen tek kişiyi yani Filiz'i deli olarak yaftalamak olmuştur. Ayrıca Kaya'nın film boyunca kimyasallar kullanarak göle ciddi anlamda zarar

vermesi ve balıkları zehirleyerek öldürmesi belki de ekolojik körlüğün insan üzerindeki en büyük göstergelerinden birini oluşturmaktadır. Kaya'nın kazanç odaklı bu hamlesi hem bir grup insanı hem de eşi Filiz'i zehirler ve ölümüne neden olur. Film bu noktada Kaya'yı hem cezalandırır hem de onun dersini almasını sağlar.

ADALET

Doğanın Adaleti

Balık filminde doğanın adaleti çok keskin bir şekilde insana geri döner, insanları yapılanlardan dolayı cezalandırır. "Doğaya ne verirsən o da sana onu verir" şeklindeki bir adalet söz konusudur. Bu noktada adalet hukuki olarak değil ekolojik denge şeklinde işler. Bu adalet çok dengeli ve hakkaniyetli bir biçimde değil gibi görünür. Doğaya en iyi şekilde yaklaşan Filiz karakteri olsa da onun ölümü hakkaniyetsiz bir cezalandırılma gibi düşünülebilir. Ancak filmin sonunda Kaya'nın ders alarak farklı bir insana evrilmesi, cezalandırma/ders alma sisteminin onun üzerinden işlendiğini gösterir. Böylece kanun, hukuk ve ceza sisteminin yerini doğanın adaleti alır.

Açıklayıcı Anlar: Doğanın adaletini sağlaması durumuna en net örnek Kaya'nın gölü ve balıkları zehirlemesi sonrası insanların bu balıkları yemesi sebebiyle zehirlenmesi ve ölmesidir. Bu insanlar arasında Kaya'nın eşi Filiz'in de olması, doğaya bu kötülüğü yapanın direkt olarak cezalandırıldığını gösterir. Kaya bundan ders çıkararak filmin sonunda doğaya "hakkını" veren bir insana dönüşür. Film kaya üzerinden önemli bir ders verir.

Toplumsal Adalet Eksikliği

Her kişinin eşit kazanmaması, ekonomik bakımdan sıkışıklık, kaynakların pek çok bakımdan kuruması ve yoksulluğun belirginleşmesi gibi durumlar suça da kapı aralamaktadır. İhtiyaçların artması ve insanların zorlanması insanların suça yönelmesine de neden olmaktadır. Filmde Kaya karakteri bunun büyük bir göstergesidir. Kızının hastane masrafları için sıkışan ekonomik koşullarda yaptığı şey çok büyük bir suç da olsa aslında ekonomik bağlamda buna itilmiş gözükmemektedir. Çaresizlik ve eşit olmayan koşullar toplumsal bir suç sistemine dönüşmektedir. Bu noktada doğaya sadece bireysel bir müdahale yoktur, sistem de dolaylı yoldan zarar verir.

Açıklayıcı Anlar: Kaya'nın borç para istemesi ama istediğini alamaması, bakkala borcunu ödemek için balık satması, hastane masraflarını karşılamak adına daha fazla para kazanması gerektiği için kimyasalları alıp gölde balıkları zehirlemesi toplumsal adaletin eksikliği kapsamında bir suçlunu ortaya çıkışını resmetmektedir. Paraya bu denli ihtiyaç duymasaydı belki Kaya hiçbir zaman suçlu olmayacaktı. Film bu noktada toplumsal adaletsizliği de gözler önüne sererek doğaya karşı suçun yalnızca bireysel olmadığını da gösterir.

SİYASET

Denetimsizlik

Hikâyenin geçtiği bölgede bir denetimsizlik söz konusudur. Bu denetimsizlik ve boş bırakılmışlık sebebiyle bir kıyı kasabasında rahat ve yasal olmayan bir şekilde avlanma yapılmaktadır. Devlet kurumlarının hapisaneye dek neredeyse hiç görülmemesi "yokluk" üzerinden bir politik eleştiri oluşturmuştur. Adaletsizlik ve eşitsizliğin topluma sirayet etmesi sonucu doğa talan edilmiştir. Bu talan ise insanlar ölene kadar hem devlet hem de politik çevreler tarafından görmezden gelinmiştir. Bunun dışında STK'lar da görünmez. Bu denetimsizlik de işlenen suçların sebeplerinden biri olarak görülebilir. Dolayısıyla doğaya karşı yalnızca bireysel değil toplumsal ve siyasi bir suç işlendiğini söylemek mümkündür.

Açıklayıcı Anlar: Balık halinde rahat bir şekilde avlanma ve satışın olduğunu görmekteyiz. Burada hiçbir denetim mekanizması ve kural bulunmamaktadır. Filiz her şeyin farkında olarak herkesi uyarır ancak onun uyarıları dikkate alınmaz. Filiz'in söylediklerini savunacak ya da destekleyecek politik bir duruş da yoktur. Film bu politik "yokluk" üzerinden bir bakış ve eleştiri getirir.

İLİŞKİLER

Aile İlişkilerinde İletişimsizlik

Aile içinde Kaya ve Filiz'in çocukları Deniz dışında hiçbir iletişimi ve özel hikayesi bulunmamaktadır. Derin bir sessizliğin hâkim olduğu aile yapısında en önemli konu Deniz'in konuşamamasıdır. Ailenin temel problemi bu iletişimi de etkilemektedir. Çocuklarının konuşamaması hem sessizliği beraberinde

getirir hem de bu sorunun verdiği huzursuzluğu. Bu sebeple birbirini anlamayan bir aile iletişimi söz konusudur. Özellikle Kaya ve Filiz'in doğa ve etik konusunda birbirlerinden tamamen farklı insanlar olması, bu iletişimsizliğin temel nedeni olarak görülebilir. Deniz'in fiziki olarak konuşamaması bu sessizliği perçinleyen önemli bir metafor haline dönüşür. Bu sessizliği aile içi iletişimsizlik dışında toplumsal bir iletişimsizlik hali olarak okumak da mümkündür. Toplumda görmeme, bilmeme ve duymama hali hakimdir.

Açıklayıcı Anlar: Filiz'in kendi rüyalarında gördükleri ve yaşadıkları ne kadar çok anlatsa da sadece kendisine ait bir dünyanın da temsilidir. Maneviyat ve geçmişin bilgisi ile yaşayan bir karakterdir. Kaya ise işlediği suçlar sonrası daha derin bir sessizliğe gömülerek yaşamını sürdürür. Deniz ise fiziksel manada da konuşamayan bir karakter olarak filmin sonuna dek sessiz kalmıştır. Bu konuşamama hali aile ilişkisinde iletişimsizliği beraberinde getirmiştir. Birbirlerini anlayamayan üç karakter bir aradadır.

İnsan-Doğa İlişkisi

Ekonomik çıkarlar, yaşam kaygısı, yaşam alanları derken insanın doğayı günden güne metalaştırdığı görülmektedir. Öncesinde kutsallaştırarak doğaya uyum sağlayan bir insanoğlu resmedilirken şimdi ise doğayı kendi çıkarları doğrultusunda sadece bir araç olarak gören, metalaştıran insanlık oluşmuştur. Filmde bunu en net olarak Kaya karakterinde görmek mümkündür. Doğaya verilen kontrolsüz zarar onun için ekonomik sorunlarından daha önemsiz bir noktadadır. Filiz'in ölümüne ve zararı kendisine dokunana kadar bu böyle devam etmiştir.

Açıklayıcı Anlar: Kaya'nın balıkları çoğaltarak kendine bir restoran açma hayali buna bir örnektir. Balıklar onun için maddi durumunu güçlendirecek bir araçtır. Daha iyi bir hayat yaşamak için doğayı istediği gibi kullanabilmekte özgür olduğunu düşünür. Filiz ise bunun tam tersi bir karakterdir. Bu durumun karşısında durur hatta doğanın gerçek üstü güçlerini dersinden hisseder. Böylece film doğa-insan ilişkisinde iki zıt tarafa da yer verir.

PSİKOLOJİ

Çocuğun Psikolojik Konumu

Deniz karakteri yalnızca fiziksel olarak konuşamama halini yaşamaz. Aynı zamanda bu hastalık aile üzerinde de büyük bir etkiye sahiptir. Bu kötü etki karakteri de psikolojik olarak etkilemektedir. Tüm ailenin en büyük derdinin Deniz'in konuşamaması olması, karakteri psikolojik bakımdan da kırılğan bir yapıya sürükler. Hem annesi hem de babası onun üzerine titrer ve kendilerince uygun olan tedaviyi tercih ederler. İki farklı tarzda olan tedaviler Deniz'in hayatını da etkiler. Her iki taraftan da çekilen bir karakter haline gelir.

Açıklayıcı Anlar: Deniz'in konuşabilmesi için babası tarafından her hafta doktora götürülmesi, annesi tarafından ise her gün "şifalı" balıkla beslenmesi çocuğun psikolojik konumunu da ifade eden bir anlatımı oluşturmuştur. Filiz, Deniz'in bu balık sayesinde iyileşeceğine inanır, Kaya ise daha rasyonel yöntemlere başvurur. Deniz bu iki zıt kutup arasında kalmış bir çocuktur.

Suçluluk Duygusu

Suçluluk psikolojisi özellikle Kaya karakteri üzerinden çok yoğun bir şekilde yaşanmış bir duygu durumudur. Gölü zehirlmesi ve akabinde kasabada zehirlenmelerin başlaması ve sonuç olarak da Filiz'in ölümü üzerine bu suçluluk duygusu kendisinde katlanarak artmıştır. Tüm ömrü boyunca da bundan kaçamayacak travmatik bir durum oluşturmuştur. Bu suçluluk onun bir ders almasına da sebep olmuştur. Öyle ki filmin sonunda Kaya karakterinin suçluluk üzerine dönüşüm geçirdiğine tanıklık ederiz. Dolayısıyla suçluluk duygusu Kaya üzerinde olumlu işlemiştir ve doğaya karşı af dileyen bir yapıya bürünmüştür.

Açıklayıcı Anlar: Kaya'nın hasta olan adamı hastaneye götürdükten sonra yaptığı hatayı anlaması üzerine karakola gidip itirafta bulunması bu suçluluk duygusunun en net örneğidir. Adaletten kaçmaz ve suçunu itiraf eder. Bu suçluluk duygusunu bir nebze de olsa azaltacağı için bu eylemi gerçekleştirmiştir. Diğer yandan bir günlük bayram tatilinde gittiği kasabasında Filiz'in ondan istediği demirleri donmuş gölün üzerine dikmesi de yaşattığı acıları telafi etme hamlesidir. Suçluluk Kaya'nın "doğruya" evrilmesine neden olmuştur.

ETİK

Doğaya Karşı Sorumluluk

Doğaya karşı her daim bir sorumluluk içinde olması gereken insanoğlunun film süresince kontrolsüzce avlanma, gölün kimyasallara bulanması, balıkların telef edilmesi gibi pek çok eyleme katılması, doğaya karşı ciddi bir tahribattır. “Kazanmak” insanoğlunun birinci tercihi olur. Bu kazanma hırsı sebebiyle onlar için her şey mübah olur. Bu noktada etik bir sorgulama ve duruş sergilemezler. Bu etik duruşu sergileyen Filiz karakteri ise toplum tarafından “normal olmayan” olarak konumlandırılır. Film ise Filiz’in tarafındadır. Bu noktada filmin etik olarak doğanın tarafında olduğunu söylemek mümkündür. Ancak filmde yer alan toplum etik sorumluluğu üstlenmeyen insanlardır.

Açıklayıcı Anlar: Kaya tarafından göle dökülen kimyasalların doğaya ne gibi zararlar vereceğinin düşünülmemesi doğaya karşı etik sorumluluğunun eksiliğini göstermektedir. Yalnızca Kaya değil balık satışının gerçekleştiği balık halinin bir ticarethane olması, para kazanmanın her şeyden üstün olduğunu da resmeder. Doğa metalaşır, etik değerler ise yok olur. Filiz’in bu konulardaki uyarılarının dinlenmemesi bu etik sorumluluğa karşı isteksizliği net biçimde gösterir.

GÖRÜNÜM

Doğanın Görünümü

Gölün kirlenmesi, balıkların telef edilmesi, ekolojik dengenin bozulması neticesinde doğanın insanlara bir ceza olarak zarar vermesi aslında doğanın pasif değil tepki veren bir özne haline büründüğünü göstermektedir. Doğanın hiçbir zaman yok olamayacağı bilinmektedir ancak yok edilmeye çalışılırsa insanı da yok edeceği net bir şekilde görülmektedir. Doğanın bu görünümü sinematografik olarak da desteklenerek güçlü bir şekilde seyirciye aktarılmıştır. Doğa yalnızca basit bir arka plan ya da araç değildir. Yönetmenin diğer filmlerinde olduğu gibi bir özneye dönüşür. Karakterler gibi tepki verir, intikam alır. Görsel düzlemde de bu net bir biçimde görünür.

Açıklayıcı Anlar: Kaya’nın doğaya zarar verdikten sonra kendi eşini kaybetmesi doğanın gücünün göstergesi olmuştur. Bu güç görsel olarak da izleyiciye aktarılır. Doğaya ait unsurlar olan göl ve balık hem bir manzara olarak genel çekimde hem de bir karakter gibi detaylandırılarak yakın çekim ile sunulmaktadır. Bu noktada doğa hem bereketi hem de ona karşı yaklaşıma göre cezayı simgeler. Doğanın “verici” özelliği ahlaki ve etik bir biçimde kullanıldığında bereketli bir yapısı vardır. Ancak bunun tersi yapıldığında tıpkı Kaya’da olduğu gibi bir haklı “düşmana” dönüşür.

Balık Sembolü

Balık filmi çok katmanlı bir yapı kurmaktadır. Bu noktada en önemli katmanı umut ve yok oluşun temsili olan balık oluşturmaktadır. Dolayısıyla bir sembol olarak balık görsel olarak en önemli görünüme sahip nesnedir. Balık elden ele dolaşır. Bazen para getiren bir metaya dönüşür bazense kutsal bir obje haline gelir. Film bu sembolün önemini görsel olarak çarpıcı bir şekilde kullanır. Filmin sonuna kadar balık görüntüsü hareket halindedir. Bir karakter gibi olay örgüsünün içinde yer alır.

Açıklayıcı Anlar: Filiz’in balığı şifalı görmesi, Kaya’nın balığa tamamen maddi açıdan bakması, Deniz’in ise balığı sabırla besleyip büyütmesi sadakat ve bağlı anlatmaktadır. Bu bağ görsel düzlemde de kendini gösterir. Kutsal ve şifacı olarak karşımıza çıkan balık, hikâyede korunması gereken bir nesneye dönüşür. Hem olay örgüsünde hem de görsel düzlemde önemli bir yer edinir. Balığı gölde, akvaryumda, kasada, balık halinde ya da pişerken görmek mümkündür. Bu görünüm balığın “farklı hallerini” de ortaya koyar.

GEÇMİŞ

Doğa ile Kurulan Kadim Geçmiş İlişki

Geçmiş ile temasın doğa üzerinden kurulduğu bu filmde, insan ve doğa ilişkisi arasındaki durum modern bir bağ olarak değil köklenmiş bir kadim bilgi olarak yerini alır. Doğa verir, besler ve geliştirir. Ancak bu ilişki zamanla bozulmuşsa ve dengesini kaybetmişse doğa verdiğini misliyle almasını da bilir. Bu yargıya dayanarak kurulan film, geçmişte uzun yıllar insanlığın yaşamını sürdürmesini sağlamış olan doğanın cezalandırıcı etkisini gösterir. Doğa geçmişten bugüne yapılanlar sebebiyle “öfkeli” dolayısıyla yapılan en ufak hata doğanın tepkisine neden olmaktadır.

Açıklayıcı Anlar: Filmde en önemli örnek Kaya tarafından doğaya verilen ciddi zararın insanların kaybı ile neticelenmesidir. Çünkü kadim öğretisi “doğaya nasıl yaklaşırsan o da sana o şekilde yaklaşır” üzerine kuruludur. Bu noktada geçmiş de devreye girer. Geçmişten bugüne doğanın durumuna bakıldığında,

insanlığın doğaya verdiği zarar zamanla etkisini gösterir ve doğa aynı şekilde insanlığa geri döner. Doğaya verilen zarar zamansal bir süreçtir. Doğa büyük oranda insanlara kazanç sağlamalarına yardımcı olurken ona zaman içinde zarar verilmesi, onun bir tepki vermesine neden olur.